

Hjälp, vilka träd ska vi ha i skogen?

Världen har blivit varmare. Även en skeptiker till pågående global uppvärmning måste tillstå det. I Sverige blir vi förmodligen mindre påverkade än på många andra platser i världen som t ex vid ekvatorn med allt intensivare hetta och torra. Alla ägare av växthus vet att det krävs takluckor för att ventilerar ut vattenånga och varmluft. Redan för mer än 100 år sedan beskrev den svenske kemisten och fysikern Svante Arrhenius växthuseffekten men använde termen drivbänk.

Växthuseffekten

Växthuseffekten är en förutsättning för liv. Den beskrivs som en naturlig process som värmer upp jorden. Problemet nuförtiden är att "korrekta" takluckor i jordens atmosfär är för få och för små.

Starkt förenklat kan man säga att solljuset har ganska lätt att ta sig ner genom jordens atmosfär (in i växthuset). Däremot har den uppåtstigande luft (mer långvågig än solljuset) som värmts upp nära jordytan svårare att ta sig ut ur jordens atmosfär. Tillräckliga takluckor saknas nämligen, då en viss del av den uppåtgående värmestrålningen hindras av vattenånga, koldioxid, metan, dikväveoxid, freoner mm. Molnen ökar t.ex. atmosfärens värmehållande förmåga. Värmen reflekteras tillbaka till jorden. Den naturliga balansen förskjuts.

Ja, världen har blivit varmare, sa Hillevi Eriksson, Skogsstyrelsens klimatexpert, då hon inledningstalade på Skånes Skogs- och Betesvårdsförenings vårmöte.

Längre tillväxtsäsong

Även om forskarna har svårt att beräkna framtida effekter utifrån modeller räknar man med en till två månaders längre tillväxtsäsong. Föreläsaren visade olika utsläppsscenarier som tydliggjorde att vi vid 1960-talets början ansågs vara på väg in i en ny istid. Den trenden bröts mer och mer tydligt på 80-talet och för närvarande med besked. Hälften av världens koldioxidutsläpp hittills har skett efter 1980.

Sannolikt får vi här mer nederbörd; främst under vinterhalvåret. Sommartid finns risker för fler häftiga regn tillsammans med ökad avdunstning och därmed sammanhängande torrperioder (med risk för bränder). Däremot verkar det inte nödvändigtvis bli fler stormar.

Skogsägaren kan alltså glädja sig åt en kraftig produktionsökning (i Skåne ca 20 %); procentuellt mer ju längre norrut du bor, eftersom det blir förhållandevis varmare i norra Sverige. Intressant är att ökad koldioxidhalt förbättrar trädens vattenhushållning!

Stormskador

Säg den glädje som varar! Även om stormarna inte blir fler ökar riskerna för stormfällning. Med ökade grundvattennivåer på vintern pga mer nederbörd och mer snabbväxande träd med rotsystem som tvingas högt upp, följer i värmens spår naturligtvis mindre tjäle. Alla som sysslar med skog vet hur viktig tjälen är för skogsbruket vintertid. Inga våldsamma stormvindar krävs för att fälla skog i för blöt mark, (särskilt om träden inte är anpassade till ståndorten). Det räcker med några dagars frisk, byig vind från ett ogynnsamt håll för att

några träd ska börja falla. Sedan är processen igång.

Körskador

Fler kraftiga regnperioder försvårar skogsförvaltningen i redan fuktiga marker. Det finns dock många olika möjligheter att minimera skador av maskiner. Planera vägar på ett tidigt stadium. Körskador ska förebyggas så långt det bara går. En lång rad av tänkbara åtgärder fick vi oss till livs. Risning, mobila broar, fasta broar, kavelbroar, markskonare; vidare miljöband, bredare däck med variabelt lufttryck för att minska trycket så att marken inte blir för kompakt.

Viltskador

Med varmare vintrar kommer klövviltet att överleva vintrarna bättre och stammarna ökar (till glädje för jägare). Viltet i skogen är både självklart och viktigt. Samtidigt behövs en god viltförvaltning som skapar balans i viltstammarna, eftersom klövviltet i princip konkurrerar om samma foder. Tillgången på "naturligt" bete räcker troligen inte till, varför de redan besvärliga betesskadorna kan förväntas öka kraftigt. Vi vet att t ex hägn är effektiva för att motverka viltskador, men samtidigt medför de en del oönskade effekter för både människor och djur. Därför gäller det för skogsägaren, dels att bestämma sig för vilka värden som är viktiga, dels att pröva nya sätt att avleda viltet från skogsproduktionen och framför allt att sprida riskerna. Ett sätt att hantera det sistnämnda är att ta sig en ordentlig funderare över vilka trädslag som passar bäst i olika delar av den egna marken i ett framtida varmare klimat.

Aktivt val av trädslag

Utgå från markens förutsättningar, sa forskaren vid SLU Erik Agestam. Ståndortsanpassa dina trädslag! Var är din mark frisk, fuktig/blöt eller torr. Det är viktigt för valen av trädslag. Liksom att veta var/om den är bördig eller svag.

Vilka produktionsmål har du? Vill du till exempel att skogen ska ge uthålligt god avkastning och vara bra för den kommande generationen. Då ska den utnyttjas effektivt och med ansvar.

Vilka egenskaper är viktiga för dig? Fundera över din egen kunskap och erfarenhet, följ med i debatten. Vill du t ex ha volymproduktion; med vilken omloppstid i så fall? Vill du helt enkelt ha en vacker skog? I så fall blir den inte vacker av sig själv utan kräver skötsel för att formas. Välj då trädslag av särskilt utseende för rekreation. Är du mest intresserad av virke, marknadsavsättning, medeltillväxtens kulmination, föryngring etc gör du förmodligen andra val av trädslag men med miljöhänsyn. Det viktiga är att du gör aktiva val. Bestäm dig och ha en långsiktig plan för din sammansättning av olika trädslag. Dokumentera!

I den takt som värmen stiger ökar svårigheterna för naturlig självföryngring i framtiden även om antalet stammar ökar med ett stort uppslag av plantor. Dessa uppslag kan ha svårt att anpassa sig tillräckligt snabbt till det nya klimatet, eftersom det tar betydligt längre tid för dem att anpassa sig än de specifikt framodlade plantorna.

Biologisk mångfald

Skydda den biologiska mångfalden genom att förbättra biotopen för flora och fauna. Vi behöver bland annat bli bättre på att ta hand om naturen kring vattendrag. Lämna skyddszoner med träd och buskar nära vatten, markbered inte intill vatten. Skuggan från träden, kvistar, död ved, löv och barr behövs för de vattenlevande organismerna.

Gynna önskvärda trädslag och sly för jakt genom att påverka miljön för jaktbart vilt. Men - gör en plan för ditt arbete med nerskrivna mål på både kort och lång sikt. Glöm inte att följa upp dem.

Röjning och tidig gallring är utmärkta naturvårdande åtgärder i arbetet att nå sina mål. Det finns risker med för hård gallring (t ex storm- och snöskador) men en försiktig utglesning av skogen gör den både vackrare och mer värdefull, menade Erik Agestam. En förhoppning är att inhemska och sällsynta arter sprider sig norrut i det varmare klimatet.

Problem med certifiering

Många skadegörare (insekter och svamp) ger sig på specifika träd, och fler tycks vara på väg till vårt land. Det gör det än viktigare att försöka sprida riskerna genom att plantera fler olika trädslag. Esben Möller Madsen på Trolleholm visade i både i teori och praktik vilka strategier han under lång tid använt (se bilderna).

Han pekade på ett problem. Planteringarna innehåller flera av de nya trädslag som antas klara stormar och varmare klimat, s k 'främmande trädslag'; Douglasgran *Pseudotsuga menziesii*; sitkagran *Picea sitchensis*; kustgran *Abies grandis* och hybridlärk *Larix x marschlinsii* är sådana exempel liksom sykomorlön *Acer pseudoplatanus*. Din certifierade mark får innehålla maximalt 5% exoter. Det gör att även om din skog i övrigt sköts exemplariskt i enlighet med gällande standarder klarar den inte kraven för skogscertifiering. Skogsstyrelsen har inte dessa stränga krav utan i stället maxgränsen 25 procent (med vissa inskränkningar samt undantag för forskning). Tänka planteringar med exoter på minst 0,5 ha ska anmälas.

I nuläget finns på Trolleholm 57 procent lövskog; målet är 63 procent. Vad gäller barr-exoter är nuläget 15 procent; målet är 32 procent.

Under eftermiddagens exkursion, i ett sagolikt väder, visade Esben M.M. ett antal äldre och yngre provytor, som han med systematik och dokumentation ständigt följde upp.

Pristagare och avtackning

Det är lätt att förstå att Esben M.M., denne engagerade och kunnige jägmästare och ansvarige för Skåneskogens Utvecklings AB, fick Skånska dagbladets pris under förmiddagens årsmöte. Föreningens pris gick för värdefulla insatser till Assar Nilsson, Hyllstofta, Klippan.

Skånes Skogs- och Betesvårdsförenings mångåriga stöttepelare ordföranden Carl von Friesendorff och vice ordföranden Fredrik Wachtmeister avtackades. Till ny ordförande valdes Jan Linder f. jägmästare vid Skogsstyrelsen och tidigare medlem i styrelsen.

Lena Lannerheim